

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת וירא תשפ"ב

הידור להגיש לפני האורחים אוכל רב בשפע

"וימחר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לוישי ועשי עגות", (י"ח, ו).

פלא הדבר, שהלא שלש סאים קמח סולת הוא עשרה פעמים שיעור חלה, וזהו יותר מעשרים קילו קמח [לפי שיעור החז"א], ואין ביכולת שלושה אנשים לאכול כמות גדולה כל כך של לחם. ומה עוד שבמדרש כאן (ב"ר מ"ח, י"ב, והובא ברמב"ן) איתא שהכין שלש סאים קמח סולת עבור כל אחד ואחד, וצ"ב מדוע הכין לכל אחד כמות גדולה כ"כ.

ונראה שנתכוון להראות בכך לאורחים שיש לו שפע גדול עבורם, ויכולים לאכול כרצונם ואין צורך לצמצם.

ומכאן יש ללמוד הידור במצוות הכנסת אורחים, להגיש לפני האורח בשפע כדי שירגיש שיכול לאכול ברחבות כרצונו.

זהירות באיסור "בל תאחר" באורחים רעבים המגיעים בביתו

"ובן הבקר אשר עשה", (י"ח, ח).

פירש"י, "אשר תקן, קמא קמא שתקן, אמטי ואיתי קמיייהו", - "ראשון ראשון שהכין, המציא והביא לפנייהם".

מבואר שכל מאכל שהיה מכין, היה מגישו לפנייהם מיד, ולא היה המתין מלהגישו רק עד שיגמרו להכין את כל צרכי הסעודה.

וצריך ביאור מהו החידוש בכך, ומהו טעמו של אברהם אבינו שהקפיד על כך. **ונראה** לבאר בזה על פי מה שסיפר לי מו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל, שבשעה שהיו באים אורחים עניים אצל הקדוש החפץ חיים בליל שבת, לא היה החפץ חיים מזמר "שלום עליכם" קודם הסעודה, דכיון שהעניים יושבים וממתנים לאכול, הרי בכל רגע שהוא מעכבם מהאכילה הוא עובר בבל תאחר, וכמבואר בגמ' ב"ר"ה (ו' ע"א) שאם עומדים עניים לפניו ואינו נותן להם את מכספי צדקה, הרי הוא עובר בבל תאחר לאלתר, ועל כן היה דוחה אמירת שלום עליכם לאחר ברכת המוציא, שסבר שלא הותר לעכב את העניים מהמאכלים המיועדים עבורם, אפילו לא לזמן מועט לאמירת שלום עליכם, (ועי' בדבר אברהם ח"ב סי' ב' בהגה"ה שהביא כן מהחפץ חיים ודן בדבריו).

וכע"ז כתב החפץ חיים ב"שער הציון" (או"ח תרל"ט ס"ק ס"ז) דאע"פ שאם ירדו גשמים בלילה הראשון של סוכות יש מחמירים להמתין עד חצות שמא יפסק הגשם, מ"מ כשהזמין אורחים עניים ומסתמא רעבים הם, אין לו להמתין באכילה דאיכא איסורא דבל תאחר.

[ויש אומרים שהחפץ חיים הוסיף עוד בביאור טעמו, שמאחר שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, א"כ כ"ש שהיא גדולה יותר מקבלת פני המלאכים, וא"כ יש לעבור על סדר קבלת המלאכים ולקדש מיד בכדי לקיים מצות הכנסת אורחים].

ולפי"ז יש לפרש היטב שאברהם אבינו חשש שאם יתעכב ולא יגיש לפני האורחים את המאכלים מיד ברגע שהם מוכנים, יעבור על איסור בל תאחר, ועל כן לא המתין מלהגיש לפנייהם רק עד שכל המאכלים יהיו מוכנים, אלא "קמא קמא שתקן אמטי ואיתי קמיייהו" כדי שלא לאחר את העניים מלאכול מהרגע שהאוכל כבר מוכן.

ועפ"י יש לפרש מה שנאמר לעיל (פס' ב') "וירץ לקראתם", דהנה בפשוטו טעם ריצתו היה מרוב חביבות המצווה וגודל השתוקקותו לקיים הכנסת אורחים, אמנם להאמור יש לומר שאברהם אבינו חשש שהם רעבים והרי הוא מחויב להאכילם, ובכל רגע שמעכבם הרי הוא עובר בבל תאחר ולכן 'וירץ לקראתם' בריצה בכדי שלא יעבור בבל תאחר.

הידור להנעים לאורחים את שהותם בביתו

"והוא עומד עליהם תחת העץ ואכלו", (י"ח, ח).

נראה לפרש בכוונת הפסוק, שאברהם אבינו עמד בסמוך להם בכדי להנעים להם את שהותם אצלו, ולהראות להם שאינם מטריחים אותו אלא הוא משתוקק להיות עמם, ולכן עמד בסמוך להם בכדי ליתן להם הרגשה טובה בביתו.

ויש ללמוד מזה הידור במצוות הכנסת אורחים שבעל הבית יהא יחד עם האורח לאחר שמקבל אותו אצלו, ולא יעזבנו לנפשו להיות בדד, ובכך מנעים לאורח ומקיים המצווה בהידור.

◆◆◆

סיפר לי הגאון בעל ה"שרידי אש" ז"ל, שנזדמן לו להתארח בחג הסוכות אצל רבן של ישראל מרן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל בחג הסוכות, והגר"ח ע לא ירד לסוכה כיון שלפי מצב בריאותו היה נחשב למצטער מחמת הקור ששרר בחוץ, אבל אורחו הגאון בעל "שרידי אש", ירד לסוכה כיון שלפי מצבו לא היה מצטער על ידי קור זה, ומיד ציווה הגר"ח ע להכין לאורחו סעודה בסוכה.

והנה לאחר מספר רגעים הופיע הגר"ח ע זצ"ל בסוכה לאכול, ותמה הגאון בעל שרידי אש למה שינה הגר"ח ע את דעתו, והרי כבר הכריע מקודם שהוא פטור מכח מצטער, אמנם לאחר מכן ביאר, שפטור מצטער מפני גשמים היא רק ממצות סוכה אבל לא משאר מצוות, ולכן כל עוד שאורחו לא ירד לסוכה, היה פטור מלשבת בסוכה, אבל ברגע שאורחו ירד לסוכה, נמצא שיש לפניו מצוות הכנסת אורחים - להנעים לאורחו בעצם השהות בסמוך לאורחו, וכלפי זה אין פטור מצטער, ולכן גם בקור ירד לקיים מצוה זו. (ושמעתי שבעל ה"שרידי אש" הסביר כן בטעם הדבר).

הרשעים השייכים קצת ליהדות מסוכנים יותר מכל הרשעים

"ולוט יושב בשער סדום", (י"ט, א).

פירש"י "באותו היום מינוהו שופט עליהם".

נראה לפרש בטעם הדבר שדווקא באותו היום שמינו את לוט לשופט נשלחו המלאכים להפוך את סדום, דהנה לוט בתחילת דרכו היה אחד מאנשי בית אברהם שהוא עמוד החסד, אבל אח"כ כשהלך לגור לסדום הפך את דרכו לגמרי להיות מאנשי סדום שדגלו בשיטת השחתת המידות בענייני בין אדם לחבירו. ולכן כשמינוהו לשופט היה לוט צריך להוכיח את דרכו שאינו אווזא אפילו לא במעט בדרכי בית אברהם, אלא הוא 'איש סדום' לגמרי בכל מציאותו, ומתוך כך החמיר מאוד שלא לוותר מאומה בחוקי סדום והחמיר בקלה כבחמורה, ודווקא מתוך כך עלתה זעקת סדום ועמורה לפני הקב"ה, ונגזר דינם לכליה.

ובעוה"ר גם בזמנינו עומד בראשות שלטון הפושעים, מי שמצד אחד מתחזה לדתי עם מקצת כיפה בראשו, אבל מצד שני בכדי להסתיר כל שייכותו לדת ישראל הרי הוא מקפיד ביותר על חוקותיהם חוקי סדום ועמורה, ונעשה שותף לגרונים והשפלים השונאים עם ה', ואנו אין לנו להתפעל ממנו, ונדע נאמנה כי בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם בזכות שנקבל ע"ע למסור נפשינו על עסק התורה והמצוות לעובדו בלבב שלם, ובקרוה נזכה שתכלה מלכות הרשעה בביאת משיח צדקנו, אכ"ר.

◆◆◆

רשעות הקבועה בתוך החוק מסוכנת יותר

עוד יש לפרש בזה בדרך דרוש, שכאשר מינו את לוט כשופט עליהם, הם קבעו בזה את הרשעות בתוך החוק, וזהו המצב המסוכן ביותר, כי כל עוד עוברים עבירה מפני תאוה או מפני שרוצים להיות ככל האומות סביב, הרי זה גם גרוע מאד, אבל זה עדיין לא מסוכן כל כך כמו כשמחוקקים בחוק על העבירה שאינה עבירה כלל אלא אדרבה זהו שיטה וכך צריך לעשות, ודבר כזה אי אפשר להניח.

ועובדא ידענא שרבינו החז"א זצ"ל נשאל פעם מדוע הוא לוחם כל כך בתנועת המזרחי, והרי דרכו לעודד ולחזק את קירוב הרחוקים, וגם אם הוא חולק על שיטתם עכ"פ ראוי לו לקרבם כשם שהוא מקרב הרבה יהודים רחוקים, ובפרט שאנשי המזרחי הרי שומרי שבת ומניחים תפילין וכדו'.

והשיב החז"א, שהרחוקים יודעים שאינם הולכים בדרך התורה, אלא שמחמת תאוות תענוגי העולם הזה אינם מקבלים על עצמם עול תורה, ולכן אפשר להשפיע עליהם ולקרבם כדי שיתקרבו לדרך התורה, אבל המזרחי עשו את הקלקול לדרך ושיטה, שדוגלים הם בשיטה שדרך האמצע והפשרנות היא הדרך, ואיכפת להם שאנו מקפידים על התבדלות מהחופשיים, עד שהם קוראים לנו "קיצוניים", ודרכם מסוכנת מאוד לכל ציבור החרדים, שהרי האמת היא שאדרבה, דוקא הקיצוניות היא העומדת על המשמר ומצילה מפשרות, ואם נלך בדרך המזרחי, הרי החופשיים ישלטו עלינו רח"ל.

נתרם לעילוי נשמת איש האמת, עמוד החסד והאמונה הגה"צ ר' חיים יאיר ישראל ב"ר שלמה שמחה הלוי ישראלי זצוק"ל מנהל רוחני ד"הישיבה הגדולה ראשון לציון, רבים נהנו ממנו בעצה ותושיה, הפקיר עצמו לכלל וקורב נפשות רבות לאבינו שבשמים, ונטע אמונה בליבות תלמידיו ומקורביו, נסתלק לבית עולמו בשם טוב בח"י מרחשון תשע"ט, ת.נ.צ.ב.ה

לע"נ מרת שרה בת הר"ר אלחנן שמואל קארף ע"ה, זכתה להקים בית נאמן לה' ולתורתו ולהשאייר דורות ישרים לתפארת בישראל, נלב"ע י"ט חשון תשע"ז, ת.נ.צ.ב.ה.

"ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק", (כ"א, ח').

התוס' בשבת (ק"ע"ד"ה ש) הביאו מפרקי דרבי אלעזר (פרק כ"ט) שמהפסוק כאן יש להביא מקור לסעודת ברית מילה, שכן תיבת "הגמל" הוא נוטריקון ה' גימ"ל, שעולה למניין שמונה, והרי רמז מכאן שביום השמיני ראוי לעשות "משתה גדול" לרגל שמחת הברית.

ובטעם הדבר שנהגו לעשות "משתה גדול" בברית מילה ביארו התוס', דכיון שמצוות ברית מילה עושים אותה ישראל בשמחה וכמבואר בגמ' שם בשבת, לכן מקפידים בה במיוחד על סעודת ברית מילה.

והרי מבואר בדברי חז"ל גודל מעלת סעודת ברית מילה, שבה מוכיחים ישראל שהקב"ה חביב עליהם יותר מהכל, שהרי אין לך דבר החביב על האדם יותר מבנו, וכאשר האדם שמח ששופך את דם בנו כדי לעשות רצון בוראו, הרי הוא מוכיח גודל אהבתו לקב"ה.

וקבלנו שמי שמשתתף בגופו בהכנת סעודת ברית מילה, הרי זהו סגולה גדולה עבורו לזכות לבן זכר, כי בזה הוא מוכיח שמשותק לקיים המצווה אלא שאין לו עכשיו אפשרות לקיים בעצמו ולכן הוא מכין לאחרים, וע"י השתוקקותו לקיים המצווה יזמין לו הקב"ה בן זכר כדי שיזכה לקיים המצווה בעצמו. וזכורני מצעירותי שהרבה אנשים היו משתוקקים לכך, והיה הדבר מקובל כסגולה גדולה.

חובת הפירוד מהרשעים

"ויאמר אלוקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע", (כ"א, י"ב).

כוונת הדברים, שאם ישמעאל יגדל יחד עם יצחק ישפיע הדבר לרעה על יצחק, וכיון ש"ביצחק יקרא לך זרע", והיינו שהמשך דרכו של אברהם בפרסום שם ה' בעולם יהא על ידי יצחק, לכן בהכרח צריך לגרש את ישמעאל כדי שלא יזיק ליצחק, וזהו דכתי' שהטעם ל"שמע בקולה" הוא "כי ביצחק יקרא לך זרע".

והג"ר יוסף חיים זוננפלד זצ"ל אמר שמכאן יש ללמוד על חובותינו ללחום ברשעים ולהיפרד מהם כדי להציל את עתיד קיומנו, ודלא כאותם הטוענים שיש להתפשר עמם או לשבת מהצד בלא להילחם עמם ולהניח להם להיות יחד עמנו, אלא מוכרחים אנו להילחם ולהיפרד מהם לגמרי.

ועוד יש ללמוד מכאן גם לימוד לשמירת טהרת הישיבות הקדושות, שאם יש בישיבה בחור שאינו מתנהג כהוגן ועלול לקלקל אחרים, או שהוא "בטלן" ולפי מצב הישיבה נראה שיריד את השפעת ההתמדה בכל הישיבה כולה,

צריך להוציאו מהישיבה ולמצוא לו מקום אחר המתאים לו לפי מדרגתו שכן קיבלנו פסק משרה אמנו בהסכמת הקב"ה, שמי שגורם רפיון אצל אחרים יש לסלקו בלא רחמים. [אמנם הדבר תלוי לפי העניין, ופעמים יש להשתדל תחילה להחזירו למוטב ורק כשרואים שאפסה התקווה יש להוציאו, ויש לפעול בהכוונת גדולי תורה].

וסיפר לי הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, שבישיבת "ענף עץ חיים" בק"ק מאלטש שבליטא בראשות רבי זלמן סנדר שפירא זצ"ל [אביו של הדבר אברהם], נתגלה בחור אחד למדן מופלג שנתקלקל בנגע ההשכלה הארורה, וחשש רבי זלמן סנדר שיהיה לו השפעה על עוד בחורים ורצה לגרשו, והתארגנו הרבה בחורים ולא הניחו לגרשו, ושלא טלגרמה לשאול למרן הגר"ח מברסק מה לעשות, והשיב בג' מלים "סגור את הישיבה", ומיהר לעשות כן וסגר את ישיבתו, [אלא שאחר כך התקבל לרב בעיר קריניק ושם פתח את ישיבתו מחדש].

דברי חיזוק לאמונה וביטחון בזמני צרה

"ותלך ותתע במדבר באר שבע", (כ"א, י"ד).

ופירש"י "חזרה לגילולי בית אביה".

הדבר תמוה היאך ירדה הגר פלאים כל כך עד שחזרה לגילולי בית אביה, והלא בהיותה בבית אברהם זכתה לראות מלאכים ממש וכמו שהביא רש"י על הפסוק (בראשית טז, ג) "הגם הלום ראיתי אחרי רואיי", וא"כ היאך ירדה ברגע אחד עד שאול תחתית וחזרה לגילולי בית אביה.

ונראה דמה שאמרו חז"ל שהגר חזרה לגילולי בית אביה, אין כוונת הדברים כפשוטו שחזרה להשתחוות לעבודה זרה ככל עובדי גילולים, אלא עצם הדבר שנתקיים בה "ותתע" והיינו שהתבלבלה ולא ידעה מה לעשות, ומה עוד שהתיאשה מבנה ואמרה "אל אראה במות הילד", זה גופא נחשב לה שחזרה לגילולי בית אביה, כי יהודי אינו מתיאש במצב כזה אלא פונה לקב"ה בתפילה מתוך ביטחון, [וכפי שבאמת עשה ישמעאל בנה שהתפלל לה' ובטח עליו, והקב"ה אכן שמע תפילתו וכמו שנאמר "וישמע אלוקים בקול הנער"], ואע"פ שחבר חדה היתה מונחת על צווארו של ישמעאל עפ"י דרך הטבע, מ"מ לא היה לה להתייאש אלא לצפות לישועת ה', וכיון שהסיחה דעתה מהצפיה לישועת ה', נחשב לה הדבר שחזרה לגילולי בית אביה.

וכע"ז שמעתי בשם הגה"צ רבי מרדכי פגרמנסקי זצ"ל שתמה איך הוציאו חז"ל מפסוק זה שחזרה לגילולי בית אביה, והיכן הוא נרמז בפסוק, ופירש שהוא מוכרח ממה שכתוב "ותתע" והיינו שהתבלבלה ולא ידעה מה לעשות, שהלא אם הייתה לה אמונה בקב"ה, לא הייתה מבולבלת אלא הייתה פונה לקב"ה, וכיון שהתבלבלה הרי בהכרח ששכחה מהקב"ה.

מכתב הבר"צ דעיה"ק עם חתימת מרן רבינו שליט"א אודות מכשיר המקווה דיין "אין פקפוק וחשש במכשיר זה"

שום פקפוק וחשש במכשיר זה, וביחוד במקומות שיש בהם מחסור להידור מ' או כ"א סאה מי גשמים, וכן אם יש בעיות בריבוי כלור או חומר חיסוי אחר שמכניסים למקווה (ויעוי' בתשו' מנח"י ח"ח סי' ע"ו).

ולמדגד מילתא ומהיות טוב, החלטנו שבעת הטבילה לא יהיה המכשיר בבור הטבילה, וגם מובן שהמכשיר צריך להיות בפיקוח קבוע שלא ישנו בו מכפי מה שהוצג בפנינו. ומקוה ישראל ה' מושיענו בעת צרה להתברך ברב טובה וברכה, והפורש סוכת שלום יפרוס סוכת שלומו עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלם, ונזכה שבקרוב יערה רוח טהרה ממרום בביאת גוא"צ הולך תמים בב"א.

ולאות אמו"צ באעה"ח היום כ"ט תשרי תשפ"ב לפ"ק הביד"צ דפיעה"ק ת"ו, נאם: אברהם יצחק אולמן, נאם: יעקב מענדל יאראוויטש, נאם: יהודה במהגרי"י פישר.

עם הופעת תשובת הגאון רא"ב ליטמאנוביץ שליט"א בבירור ובליבון כדת של תורה אשר אין שום חשש ופקפוק במכשיר המקווה דיין הנ"ל, מצטרף אני להנ"ל ולפסק הבר"צ מיום ג' אלול תשפ"א, חיים אורי פריינד.

מרן רבינו שליט"א הוסיף את חתימתו בכתב ידו על המכתב, כשבדבריו כתב: "מאחר שהבית דין מכריעים שאין שום פקפוק הריני מצטרף, אמנם יש להתחשב במשפחות שלא מוכנים לשנות, וחייבים להניח מקוה אחד כהדרך הישן ולהחליף המים בכל יום או יומיים שאז הכלור אינו ניכר ולא מזיק, משה שטרנבוך"

א.ה. לפני מספר חודשים התעורר פולמוס הלכתי אודות מכשיר ה"מקווה דיין" שפותח לאחרונה לטהור וניקוי מי המקווה, כאשר היו שטענו כי נעשה שינוי ביסודי תרכובת המים על ידי המכשיר, באופן המשנה את המים ומגדיר אותם כ'בריה חדשה' ומפקיע מהם שם 'מים'.

במהלך התקופה נכנסו לבית מרן רבינו שליט"א מומחים ידועי שם להציג את המכשיר ולברר את תהליך טיהור המים על ידי המכשיר, כאשר במקביל אף הגיעו המומחים ללשכת הבר"צ דעיה"ק.

לאחר דין ודברים ובירור מעמיק מפי מומחים, כתבו הבר"צ מכתב כי "אין פקפוק וחשש במכשיר זה", ומרן רבינו שליט"א אף צירף חתימתו כי "מאחר שהבית דין מכריעים שאין שום פקפוק הריני מצטרף", והוסיף שבכדי להתחשב עם משפחות שביקשו להימנע משימוש במכשיר זה, יש לייחד מקום במקוה בלא 'מקווה דיין', על אף שמעיקר הדין "אין פקפוק וחשש במכשיר זה" כפסק הבר"צ.

[יצויין כי בנוסף התפרסמו בתקופה האחרונה מכתבים נוספים מגדולי ההוראה המסירים את הלעו וקובעים בבירור שאין חשש ופקפוק במכשיר הנ"ל].

ולהלן הבאנו את המכתב המלא של הבר"צ דעיה"ק עליו חתם מרן רבינו שליט"א:

"אנו הביד"צ הח"מ ישבנו ביום ג' אלול תשפ"א העעל"ט והוצג בפנינו מכשיר המקווה דיין, בדקנו אותו ואת אופן הפעלתו. אחרי העיון בצדדי ההלכה והבנת מציאות הדברים גם מפי מומחים, אין הביד"צ הח"מ רואים

נדבת ידידינו עוז הרב יוסף הלבפשט שליט"א ממקורבי מרן שליט"א, לעילוי נשמת אחותו, אשת החסד מרת יהודית בת ר' חיים לנגה ע"ה, נלב"ע כ"א חשון תשע"ג, ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח על ידי ארגון "עלי שיח" לרגל שמחת הכנסת ספר תורה לבית המדרש שבמרכז התעסוקה "עלי שיח" בבני ברק

לעילוי נשמת הטפסר והנדיב בונה ומקים עולמות של תורה הרב משה יוסף בר' שמעיה רייכמאן זצ"ל, נלב"ע כ"א חשון תשע"ג, ת.נ.צ.ב.ה.